

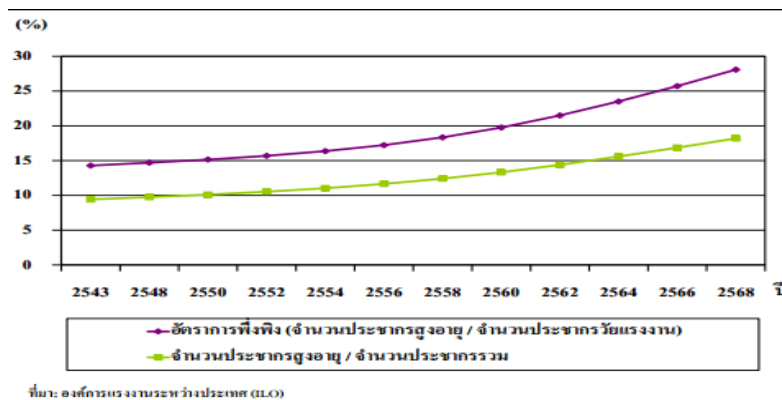
บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรครั้งสำคัญ คือการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง เป็นผลสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยีทางการแพทย์พัฒนามากขึ้น ทำให้ประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้น (การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย, ชมพูนุท พรหมภักดี 2556) โดยประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2548 เพราะมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นจำนวน 10.4% ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยอ้างอิงจากคำจำกัดความสังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่กล่าวว่าสังคมผู้สูงอายุต้องมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกิน 10% และยังคงคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% และจะถูกพิจารณาว่าเป็นสังคมผู้สูงโดยสมบูรณ์ (Aged Society)

ดังนั้นประเทศไทยควรมีการเตรียมการเพื่อรองรับการเป็นสังคมแห่งผู้สูงอายุนี้ โดยเมื่อมีคนแก่หรือคนชรามากขึ้น สัดส่วนคนทำงานจะลดลง ผลผลิตโดยรวมก็จะลดลง ส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากงานที่ทำอยู่ ทำให้ไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากทางอื่น โดยผู้สูงอายुर้อยละ 80-90 ได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงินจากครอบครัว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ,2557) แต่ในสภาพปัจจุบันแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง พิจารณาจากแผนภาพที่ 1 ซึ่งเป็นประมาณการอัตราการพึ่งพิงของประชากรวัยผู้สูงอายุจัดทำโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศแสดงถึงว่าผู้สูงอายุจะมีอัตราการพึ่งพิงเพิ่มสูงขึ้นเป็น 2 เท่าจากร้อยละ 14.30 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 28.9 ในปี 2568 ซึ่งหมายความว่าในปี 2543 ประชากรวัยทำงาน 100 คนมีภาระต้องรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ 14 คน ขณะที่ในอีก 25 ปีถัดมา ประชากร 100 คนต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ 28 คน

ภาพที่ 1 ประมาณการอัตราการพึ่งพิงของประชากรวัยสูงอายุ

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้และมีงานทำเพื่อลดอัตราการพึ่งพิง เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์มากมายที่จะสามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลานได้ และการนำความรู้ที่มีอยู่ของผู้สูงอายุเพื่อนำไปประกอบอาชีพจึงเป็นช่องทางหนึ่งในการเพิ่มรายได้ ที่สอดคล้องกับกฎหมายสำคัญที่เป็นหลักของผู้สูงอายุ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ที่มียุทธศาสตร์การพัฒนาคือ 1. เตรียมความพร้อมให้ประชากรมีรายได้ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลุกจิตสำนึกในสังคมและคุณค่าตลอดจนศักดิ์ศรีผู้สูงอายุ ตามมาด้วยยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถมีการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งในผู้สูงอายุได้โดยมีการส่งเสริมการทำงานให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ชุมชนตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารายได้ของผู้สูงอายุ จากการที่ทางทีมวิจัยลงสำรวจพื้นที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าประชากรเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ได้อพยพมาจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน มาอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของ 3 จังหวัด คือเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพทางการเกษตร ทำการเพาะปลูกหลากหลายชนิด เช่น ข้าว ข้าวโพด ชิง ข้าวไร่ กะหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว ไม้ผล ระบบการเกษตรของตำบลเข็กน้อยอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ในการทำเกษตรทั้งหมดเป็นที่ลาดชัน จึงไม่สามารถก่อสร้างระบบชลประทานเพื่อการเกษตรได้ ประกอบกับในตำบลเข็กน้อยเป็นที่ราชพัสดุของ กรมธนารักษ์ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและจำนวนพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ จึงทำให้ปัจจุบันราษฎรส่วนใหญ่ของตำบลเข็กน้อย ต้องไปเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรนอกเขตตำบลเข็กน้อย นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ที่นับว่าเป็นอาชีพที่ต่ออย่างหนึ่งของเกษตรกร สามารถเลี้ยงสัตว์เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้เป็นอาชีพหลัก หรือในบางกลุ่มจะเลี้ยงจำนวนไม่มาก เพื่อเป็นอาชีพเสริมก็ได้ โดยการเลี้ยงสัตว์นี้สามารถเป็นหลักประกันให้เกษตรกรมีรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว หากทำการเพาะปลูกแล้วไม่ได้ผล หรือได้รับความเสียหายจากภาวะฝนแล้ง หรือน้ำท่วม และแม้ว่าจะไม่เป็นรายได้มากนัก ก็ยังพอบรรเทาความเดือดร้อนลงได้ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงคือ วัว หมู ไก่ เป็น เป็นต้น

จำนวนประชากรผู้สูงอายุของตำบลเข็กน้อยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60-70 ปี มีจำนวน 447 คน ช่วงอายุ 70-80 ปีมีจำนวน 260 คน ช่วงอายุ 81-90 ปี มีจำนวน 30 คน และผู้สูงอายุที่มีจำนวน 100 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1 คน ทั้งตำบลเข็กน้อยมีผู้สูงอายุรวมทั้งหมด 738 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 14,918 คน คิดเป็นร้อยละ 4.95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และนักพัฒนาสังคมพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นทางด้านรายได้ของผู้สูงอายุของตำบลเข็กน้อยเกิดจากการที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จึงไม่มีใครได้มีโอกาสประกอบอาชีพราชการเนื่องจากติดปัญหาทางเรื่องสัญชาติรายได้หลักจึงมาจากการทำเกษตรกรรมเป็นหลักทางเดียว ถ้าหากสภาพทางกายไม่สามารถเอื้ออำนวยเรื่องการทำเกษตรกรรมแล้ว จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงเรื่องรายได้ เนื่องจากไม่มีเงินบำนาญหรือบำนาญคอยสนับสนุน จะมีเพียงแต่เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุคอยสนับสนุนในแต่ละเดือนเท่านั้น แต่ก็จะได้เงินจำนวนที่น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในแต่ละเดือน ถึงแม้ว่าทางสมาชิกในครอบครัวของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจะค่อนข้างดูแลเกื้อกูลกันอย่างเหนียวแน่นภายในครอบครัว แต่ใน

ปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ของไทยเผ่ามั่งได้มีการเดินทางเข้ามาทำงานเพื่อหาเงินในตัวเมืองมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มที่ต้องอาศัยอยู่ตามลำพังภายในตำบลเล็กน้อย

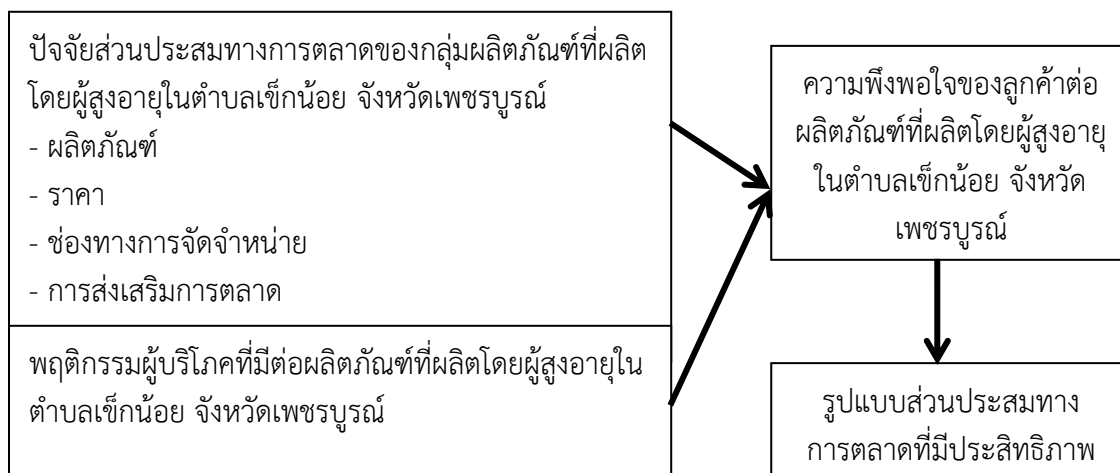
นอกจากการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุชาวเข็กน้อยแล้ว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดวันผู้สูงอายุในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันกับลูกหลาน สร้างสายใยแห่งความสามัคคีและเพิ่มกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ ทางด้านโบสถ์คาทอลิกของทางตำบลเองก็มีการรวมกลุ่มการทำกิจกรรมในผู้สูงอายุขึ้นเช่นเดียวกัน แต่ผู้สูงอายุบางท่านที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์คาทอลิกก็จะไม่ได้ร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งในตำบลเข็กน้อยสัดส่วนของผู้สูงอายุที่นับถือบรรพบุรุษต่อผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์มีจำนวน 50:50 ในกลุ่มของผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โบสถ์คาทอลิกก็จะไม่ได้มีการรวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างอยู่ที่บ้านของตนเองเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมจากการทำเกษตรกรรมที่เป็นงานหลัก ได้แก่ การปักผ้าที่ทำมาจากใยกล้วย การทำผ้าเขียนเทียน การทำไม้กวาด การสานเบาะรองนั่งเก้าอี้ที่ทำมาจากพลาสติก การตีมีดที่ในปัจจุบันมีผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คนที่สามารถทำได้และไม่มีลูกหลานคอยสืบทอด แต่งานอดิเรกเหล่านี้ของผู้สูงอายุจะไม่ได้ทำเป็นรายได้หลัก เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ได้จะมีปัญหาเรื่องช่องทางการขาย ไม่มีตลาดมารองรับ ส่วนใหญ่จึงเป็นการทำขึ้นเพื่อใช้กันเองในครัวเรือนและขายได้เพียงเล็กน้อย

ทางทีมวิจัยได้เห็นศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย เนื่องจากมีภูมิปัญญาที่หาได้ยาก มีความถนัดทางด้านการทำ ผ้าปักลายมั่งได้อย่างสวยงามและมีเอกลักษณ์ที่น้อยคนนักจะทำได้ จึงเป็นจุดที่ทางทีมวิจัยมองเห็นศักยภาพที่เป็นเอกลักษณ์ตรงนี้ของผู้สูงอายุตำบลเข็กน้อย และมีความต้องการผลักดันและส่งเสริมศักยภาพเหล่านั้นให้โดดเด่นขึ้นมา โดยการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุ และส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายให้แก่สินค้าที่ผลิตขึ้นโดยผู้สูงอายุโดยจัดทำเป็นนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สูงอายุได้มีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรกรรม เป็นการลดอัตราความเสี่ยงด้านรายได้และลดการพึ่งพิงจากสมาชิกในครอบครัว รวมถึงลดปัญหาซึมเศร้าที่มักเกิดกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำกิจกรรมใดๆ และที่สำคัญเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ต่อไปยังรุ่นลูกหลาน ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานรูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ นำไปสู่การสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ
3. จัดทำนโยบายการส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาดให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานรูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ทำให้มีการพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เศรษฐกิจในชุมชนมีการขยายตัวที่เพิ่มมากขึ้น

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ที่วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยแบ่งขอบเขตด้านการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน คือขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่ และระยะเวลาในการศึกษา ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางการเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุในตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ วิเคราะห์สถานการณ์และบริบททั่วไปของผู้สูงอายุในปัจจุบันในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย, ศึกษาฐานข้อมูลด้านการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุในชุมชน, การพัฒนารูปแบบส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่ผลิตโดยผู้สูงอายุ, การจัดทำนโยบายด้านการผลิตและการตลาดให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนตำบลเข็กน้อย

5.2 ขอบเขตด้านประชากร

1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย จำนวน 7 คน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน หัวหน้าส่วนสวัสดิการสังคมตำบลเข็กน้อย หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย (ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์)

2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีฝีมือในการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 20 คน (ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์)

3) กลุ่มลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 15 พฤษภาคม 2560 – 30 มกราคม 2561

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้สูงอายุ หรือ วัยชรา หมายถึง มนุษย์ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิต นิยามของผู้สูงอายุ อาจแตกต่างกันไปเมื่อพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ทางชีววิทยา ประชากรศาสตร์ การจ้างงาน และทางสังคมวิทยา ในทางสถิติก็ถือว่าผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60-65 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดไว้ว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งประเทศสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา

2. ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง เครื่องมือทางการตลาดที่ธุรกิจนำมาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด เครื่องมือทางการตลาดนี้เรียกว่า 4Ps ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่จำหน่าย และการส่งเสริมการขาย

3. พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง ลักษณะความต้องการ การซื้อ การใช้ของผู้บริโภค โดยมีเหตุจูงใจหรือสิ่งกระตุ้นจากความรู้สึกภายในของผู้บริโภค จนทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ